

DP 2.3.1
Dokument politike 1: Smernice politik za
odločevalce v zaščitnih delavnicah poklicnega
usposabljanja
September 2023

HdBA
Hochschule der
Bundesagentur für Arbeit
University of Applied Labour Studies

Podpora Evropske komisije za izdelavo te publikacije ne pomeni odobritve vsebine, ki odraža samo stališča avtorjev, in Komisija ne more biti odgovorna za kakršno koli uporabo informacij, ki jih vsebuje.

ID projekta: 2022-1-DE02-KA220-VET-000088595

To delo je licencirano pod [Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share-Alike 4.0 National \(CC BY-NC-SA 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/)

Vsebina

Uvod	3
Dokument politike 1: Smernice politike za odločevalce v zaščitnih delavnicah VET.....	4
Uvod.....	4
Povzetek partnerskih držav.....	5
Primer dobre prakse	6
Izveček iz zaključka Transnacionalnega poročila	7
Smernice za odločevalce v zaščitnih delavnicah VET	8
Zaključek za odločevalce v zaščitnih delavnicah VET	11

Uvod

Cilj **zaščitnih delavnic in zaščitnih oblik zaposlovanja** je **priprava in podpora invalidom pri prehodu v redno zaposlitev**. Vendar pa mnogi invalidi na koncu ostanejo v zaščitnih delavnicah **daljša obdobja ali celotno delovno življenje, zlasti tisti s kognitivnimi motnjami**. To kaže na neuspeh pri doseganju ciljev vključevanja, načrtanih v Konvenciji ZN o pravicah invalidov in nedavni direktivi Evropskega parlamenta.

Tabela: Statistični podatki o invalidnosti in stopnje zaposlenosti v partnerski državi

Država	Invalidi (%)	Stopnja zaposlenosti (%)
Belgija	9%	26 %
Ciper	24 %	48,5 %
Nemčija	n/a	53 %
Slovenija	1 %	n/a

Za omogočanje trajnostnega prehoda je ključnega pomena **uskladiti potrebe invalidov z zahtevami trga dela**. **Svetovanje** ima v tem procesu osrednjo vlogo skozi **prepoznavanje prednosti, interesov in potreb po usposabljanju posameznikov, ki iščejo nasvet**. Svetovalni delavci v zaščitnih delavnicah vzdržujejo tudi stike z delodajalci, saj so posredniki. Ustrezno usmerjanje zagotavlja, da je poklicno usposabljanje

prilagojeno individualnim učnim potrebam, veščinam in ciljem, pa tudi zahtevam in možnostim podpore na trgu dela.

Cilj projekta "Include³" je **razviti vire in participativni kurikulum** s sodelovanjem med svetovalci, posamezniki z motnjami v duševnem razvoju, delodajalci in strokovnjaki za poklicno usposabljanje. Cilj je **ustvariti poti od ciljno usmerjenega usposabljanja do trajnostne in ustrezne zaposlitve v običajnih delovnih okoljih**. Ta proces vključuje preusmeritev poklicnega izobraževanja na individualiziran način, da se posameznike pripravi na posebne priložnosti na trgu dela.

Ta politični dokument poudarja glavne ugotovitve partnerskih držav Belgije, Cipra, Nemčije in Slovenije. Dokument o politiki se sklicuje na nacionalno poročilo z zbiranjem primerov dobre prakse in povzemanjem rezultatov iz nacionalnega poročila. Prav tako izpeljuje praktične smernice za oblikovalce politike v poklicnem izobraževanju in usposabljanju v zaščitenih delavnicah. Štiri do pet praktičnih smernic za izvajanje je podanih za posebne teme, kot so sodelovalna partnerstva. Politični dokument se konča s sklepom.

Dokument politike 1: Smernice politike za odločevalce v zaščitenih delavnicah VET

Uvod

Namen tega političnega dokumenta je **zagotoviti smernice in priporočila za odločevalce na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja (VET), povezanih s pobudami in dejavnostmi v delavnicah**. Obravnava pomen vključevanja in krepitev vloge invalidov, zlasti tistih z motnjami v duševnem razvoju, na trgu dela. Obravnava tudi potrebo po ozaveščanju o raznoliki vlogi, ki jo lahko ima sektor poklicnega izobraževanja in usposabljanja pri uvajanju in ohranjanju izobraževanja in posledičnem zaposlovanju invalidov, ki se pri načrtovanju obsežnih ali lokalnih intervencij pogosto ne upošteva. Dokument izpostavlja ključne ugotovitve nacionalnega poročila in poudarja potrebo po izboljšavah integracijskih programov, podpornih ukrepov in finančne pomoči.

Povzetek partnerskih držav

V tem razdelku je kratek pregled partnerskih držav.

Belgija:

- Poklicno usposabljanje v varstvenih delavnicah pripravlja invalide na **pridobitno zaposlitev**.
- Oddelki za usposabljanje v zaprtih delavnicah pomagajo **prepoznati posameznikove interese in sposobnosti**.
- Usposabljanje vključuje poučevanje poklicnih in socialnih veščin, potrebnih za poklicno življenje.
- Pripravištvu lahko traja do tri leta.
- Financiranje zagotavlja DSL ali pokojninski sklad.
- Možen je prehod na splošni trg dela ali proizvodni oddelek.

Ciper:

- Poklicno usposabljanje je podprto z **zakonodajo in programi Ministrstva za socialno vključevanje invalidov**.
- Program nepovratnih sredstev za poklicno usposabljanje financira dejavnosti poklicnega usposabljanja za invalide.
- Programi so namenjeni usposabljanju strokovnjakov, ki podpirajo poklicno usposabljanje za invalide.
- Tečaji usposabljanja lahko prejmejo **financiranje do 5.000 evrov na program**.

Nemčija:

- Pravne zahteve za podporo v priznanih zaščiteni delavnicah so opisane v SGB IX in Uredbi o delavnicah (Werkstättenverordnung - WVO).
- Vstopni postopki in področja poklicnega usposabljanja pomagajo razviti ali izboljšati uspešnost in sposobnost zaslužka invalidov.
- Podpora je zagotovljena prek **individualnih ukrepov in tečajev usposabljanja**.
- Dodatki za usposabljanje in drugi potrebni stroški so pokriti s socialnimi prejemki.
- Ljudje v varstvenih delavnicah imajo status rehabilitantov in ne zaposlenih.

Slovenija:

- **Poklicna rehabilitacija je razdeljena na dve fazi.**

- Prva faza **oceni posameznikove sposobnosti, potenciale in ovire za vključitev.**
- Druga faza se osredotoča na **izboljšanje socialnih veščin in vedenjskih vzorcev.**
- Vrednotenje zaposlitvenih možnosti se izvaja po poklicni rehabilitaciji.
- Na voljo so različne možnosti zaposlitve glede na posameznikovo delovno sposobnost.

Primer dobre prakse

Med različnimi primeri dobre prakse poklicnega usposabljanja in prehoda na splošni trg dela je še posebej omembe vreden koncept poklicnega usposabljanja, ki ga **izvaja Služba za samo opredeljeno življenje (DSL) v nemško govoreči Belgiji.** Ta koncept ponuja inovativne pristope in uspešne strategije za posameznike s posebnimi potrebami.

Koncept poklicnega usposabljanja DSL izstopa zaradi svojega pristopa k usposabljanju na delovnem mestu, ki omogoča izvedbo treninga **neposredno na splošnem trgu dela znotraj podjetij.** To mladim z motnjami v duševnem razvoju zagotavlja prave delovne pogoje in dragocene priložnosti za razvoj spretnosti. Pogodbe o usposabljanju so običajno enoletne in se lahko podaljšajo, udeleženci pa prejmejo dodatek za usposabljanje in zavarovanje.

Ta **Koncept poklicnega usposabljanja je privlačen tako za invalide kot za udeležena podjetja za usposabljanje, saj ponuja usposabljanje pod zaščitnimi pogoji, finančne spodbude in nizka tveganja za podjetja.** Zagotavlja prožnost za pripravnike, da prekinejo svoje usposabljanje, če je potrebno, bodisi se vrnejo v delavnico za osebe s posebnimi potrebami ali začnejo z novim programom usposabljanja v drugem podjetju.

Koncept poklicnega usposabljanja DSL prikazuje pomen vključujočih pristopov, praktičnih izkušenj usposabljanja in sodelovanja med ponudniki poklicnega usposabljanja in splošnim trgom dela. Služi kot odličen primer najboljših praks na področju poklicnega usposabljanja, svetovanja in prehoda na splošni trg dela ter zagotavlja dragocene vpoglede za projekt Include³.

Izvelek iz zaključka Transnacionalnega poročila

Obstaja več področij, ki bi lahko imela koristi od izboljšav v smislu podpore invalidom pri zaposlovanju in izboljšanja njihovega vključevanja v splošni trg dela:

1. Statistična pokritost: Obstaja potreba po **povečanem statističnem zajetju delovno aktivnih invalidov**. Natančni in posodobljeni podatki o stopnji zaposlenosti, vrstah delovnih mest in zaposlitvenih pogojih za invalide bi oblikovalcem politik, raziskovalcem in delodajalcem zagotovili dragocen vpogled. Ti podatki lahko pomagajo **prepoznati vrzeli in slediti napredku pri izboljšanju zaposlitvenih možnosti za invalide**.
2. Prehodi iz zaščitene zaposlitve: **Potrebne so raziskave o prehodih iz zaščitene zaposlitve na splošni trg dela**. Zaščitene delavnice so tradicionalno zagotavljale zaposlitvene možnosti za invalide, vendar se vedno bolj veča zavedanje, da je prehod na integrirano, običajno zaposlitev pogosto bolj zaželen. Potrebni je več raziskav, da bi bilo mogoče **razumeti izzive, do katerih prihaja med temi prehodi, in razviti učinkovite strategije** in programe za podporo posameznikom pri uspešnem prehodu iz zaščitene zaposlitve na splošni trg dela.
3. Integracijski programi in ukrepi: Obstaja poziv za **izboljšanje integracijskih programov in ukrepov**. Te pobude bi se morale osredotočiti na ustvarjanje vključujočih delovnih mest, ki se prilagajajo potrebam invalidov. Te lahko **vključujejo izvajanje prilagoditev dostopnosti, spodbujanje vključujočih praks zaposlovanja in spodbujanje podpornega delovnega okolja**. Izboljšanje integracijskih programov lahko pomaga odpraviti ovire in ustvari enake možnosti za invalide, da v celoti sodelujejo na trgu dela.
4. Finančna pomoč: Ustrezna finančna podpora je ključnega pomena za dostop invalidov do zaposlitvenih možnosti. To lahko vključuje **financiranje podpornih tehnologij, nastanitev na delovnem mestu, poklicnega usposabljanja in drugih virov, ki jim olajšajo sodelovanje na trgu dela**. Politike in programi morajo zagotoviti, da je finančna podpora na voljo in dostopna vsem invalidom, ki iščejo zaposlitev.
5. Usposabljanje in opolnomočenje delodajalcev: **Delodajalci bi morali biti deležni usposabljanja in podpore za učinkovito zaposlovanje, najemanje in obdržati zaposlitev invalidov**. Izobraževanje o ozaveščenosti o invalidnosti, razumnih prilagoditvah in vključujočih praksah lahko pomaga delodajalcem ustvariti vključujoča delovna mesta, ki cenijo raznolikost. Opolnomočenje

delodajalcev s potrebnim znanjem in orodji lahko vodi do bolj vključujočih praks zaposlovanja in izboljšanih zaposlitvenih možnosti za invalide.

6. Svetovanje in poklicno usposabljanje: **Svetovalne storitve in programi poklicnega usposabljanja igrajo ključno vlogo pri podpori invalidom na njihovi zaposlitveni poti.** Dostop do kariernega svetovanja in usmerjanja lahko posameznikom pomaga pri raziskovanju kariernih možnosti, postavljanju ciljev in razvoju potrebnih veščin za zaposlitev. Programi poklicnega usposabljanja lahko zagotovijo specializirano usposabljanje za izboljšanje zaposljivosti invalidnih posameznikov in jih pripravijo za posebne delovne vloge.

Smernice za odločevalce v zaščitelih delavnicah VET

Smernice za **ustvarjanje vključujočih in opolnomočenih programov poklicnega usposabljanja v zaščitelih delavnicah VET**:

Dostopnost in univerzalni dizajn:

- Zagotovite, da so **vsii objekti za poklicno usposabljanje popolnoma dostopni**, vključno s fizično dostopnostjo, podpornimi tehnologijami in prilagoditvami za posameznike z različnimi vrstami invalidnosti.
- **Vključite načela univerzalne zasnove v proces razvoja učnega načrta**, zaradi česar so materiali in učna okolja dostopni različnim učencem.
- Zagotovite **alternativne formate za učna gradiva, kot so Braillova pisava, veliki tisk in digitalni formati**, da se prilagodijo različnim učnim stilom in sposobnostim.
- Usposablajte inštruktorje in osebje za **vključujoče prakse poučevanja, ustvarjanje vključujočega in podpornega učnega okolja za vse udeležence.**

Sodelovalna partnerstva:

- **Spodbujajte partnerstva z organizacijami za zagovorništvo invalidov, agencijami za poklicno rehabilitacijo, delodajalci in organizacijami v skupnosti** z zagotavljanjem celostne podpore in priložnosti za invalide.
- **Vključite delodajalce iz različnih panog v proces razvoja kurikulumov** za uskladitev programov poklicnega usposabljanja s spretnostmi in kompetencami, potrebnimi na trgu dela.

- **Vzpostavite programe pripravištva in vajeništva v sodelovanju z lokalnimi podjetji**, kar omogoča udeležencem, da pridobijo praktične izkušnje in razvijejo spretnosti, specifične za panogo.
- **Ustvarite mrežo mentorjev in vzornikov iz skupnosti, ki lahko posameznikom nudijo smernice, navdih in podporo** s posebnimi potrebami na celotni poti poklicnega usposabljanja.

Prilagojena podpora in nastanitev:

- Izvedite celovito oceno individualnih potreb in sposobnosti za **razvoj prilagojenih načrtov usposabljanja in prilagoditev**, ki spodbujajo generične in poklicne kompetence.
- **Zagotovite individualne podporne storitve**, kot so podporne tehnologije, osebni pomočniki in tolmači znakovnega jezika, na podlagi posebnih zahtev vsakega udeleženca.
- **Ponudite prilagodljive možnosti načrtovanja, da se prilagodite različnim potrebam**, vključno z možnostmi izrednega, večernega in spletnega usposabljanja.
- Vzpostavite sistem za **stalno ocenjevanje in povratne informacije za opredelitev področij za izboljšave** in ustrezno prilagodite podporne storitve.

Socialni in čustveni razvoj:

- **Vključite socialne in čustvene učne komponente** v kurikulum poklicnega usposabljanja, spodbujanje samozavedanja, samozagovorništva, timskega dela in medosebnih veščin.
- **Zagotavljajte storitev svetovanja in podpore duševnemu zdravju**, ki obravnava edinstvene izzive, s katerimi se soočajo invalidi in posamezniki **spodbujanje odpornosti, zaupanja in čustvenega dobrega počutja**.
- **Organizirajte družabne dejavnosti, skupine za pomoč vrstnikom in dogodke za mreženje** za spodbujanje socialne interakcije, integracijo v skupnosti in razvoj **podporne mreže**.

Podpora pri prehodu in zaposlitvi:

- Razvijte **celovite prehodne programe**, ki posameznike pripravljajo na prehod iz zaščitene delavnice na splošni trg dela.
- **Ponudite pomoč pri iskanju zaposlitve**, vključno z usklajevanjem delovnih mest, ustvarjanjem življenjepisa, pripravo na intervju in priložnostmi za mreženje.
- Zagotovite **stalno usposabljanje za delo in podporo v začetnih fazah** zaposlitve za zagotovitev nemotenega prehoda in uspešnega vključevanja na delovno mesto.

- Sodelujte z delodajalci pri **ustvarjanju vključujočega delovnega okolja, ozaveščanja o pravicah invalidov in prilagoditvah**, ter spodbujanju kulture vključenosti in raznolikosti.
- Spodbujajte delodajalce k delu in sodelovanju z inkluzivnimi izobraževalnimi institucijami.
- **Obvestite starše in zakonite zastopnike**, da poklicno izobraževanje odpira poti na splošni trg dela.
- **Ponudite svetovalne storitve za delodajalce**, ki želijo zaposliti invalide.

Primeri najboljših praks:

Ustanovitev odbora za raznolikost in vključenost: Oblikujte odbor, ki ga sestavljajo predstavniki različnih okolij, **vključno s posamezniki s posebnimi potrebami, da zagotovijo smernice** in zagotovijo izvajanje vključujočih praks.

Ustvarite program izmenjave mentorstva: **Sodelujte z drugimi organizacijami za poklicno usposabljanje, da omogočite možnosti navzkrižnega usposabljanja in mentorstva**, spodbujanje izmenjave znanja in poklicne rasti.

Razviti podjetniško usposabljanje:

Ponudite posebej oblikovane programe, ki invalide pripravljajo na zaposlitev na splošnem trgu dela. Poleg tega zagotovite podjetniške programe, ki **opremijo posameznike s posebnimi potrebami z veščinami in znanjem za ustanovitev lastnega podjetja** ali iskanje priložnosti za samozaposlitev.

Vzpostavite mreže Alumni: **Ustvarite platforme za povezovanje diplomantov programov, izmenjavo izkušenj in zagotavljanje podpore** trenutnim udeležencem, spodbujanje občutka skupnosti in stalnega učenja.

Z vključitvijo teh obsežnih in vključujočih smernic v zaščitene delavnice poklicnega izobraževanja in usposabljanja lahko odločevalci **ustvarijo programe, ki spodbujajo enake možnosti, opolnomočijo posameznike s posebnimi potrebami in jih pripravijo na uspešno kariero in smiselno sodelovanje v družbi.**

Zaključek za odločevalce v zaščiteneh delavnicah VET

Skratka, ustvarjanje vključujočega in dostopnega okolja poklicnega izobraževanja in usposabljanja za posameznike z motnjami v duševnem razvoju je **pomemben korak k izgradnji družbe, ki ceni raznolikost in enake možnosti**. Z izvajanjem tukaj predstavljenih smernic lahko odločevalci v zaščiteneh delavnicah poklicnega izobraževanja in usposabljanja (VET) močno vplivajo na spodbujanje opolnomočenja, sodelovanja in vključenosti.

Pomen inkluzivnosti presega **zgolj zakonske obveznosti**; zajema gospodarsko rast, družbeno odgovornost in uresničevanje človekovih pravic. Na vključujočem trgu dela so posamezniki z motnjami v duševnem razvoju obravnavani kot dragoceni sodelavci, ki so sposobni pomembno prispevati k svojim skupnostim in delodajalcem. S **sprejemanjem raznolikosti in zagotavljanjem enakih možnosti za razvoj spretnosti in zaposlovanja** ustvarjamo družbo, ki uspeva na podlagi prednosti in talentov vseh svojih članov.

Opolnomočenje je jedro tega prizadevanja. Z opolnomočenjem invalidov s samozagovorništvom, odločanjem in aktivnim vključevanjem v lastni karierni razvoj lahko podiramo ovire in spodbujamo neodvisnost. Ko so **opremljeni z znanjem, veščinami in samozavestjo za krmarjenje na svojih poklicnih poteh, lahko posamezniki sprejemajo ozaveščene odločitve v skladu s svojimi željami**. Opolnomočenje vodi do povečane samozavesti, izboljšane socialne vključenosti in izboljšane kakovosti življenja.

Sodelovanje oseb z motnjami v duševnem razvoju ni samo stvar družbene pravičnosti, ampak tudi **katalizator družbene preobrazbe**. Aktivno vključevanje invalidov v programe poklicnega usposabljanja sprosti njihov potencial, ustvarjalnost in edinstvene perspektive. Njihovo sodelovanje bogati **učno okolje, spodbuja raznolikost in izziva družbeno napačne predstave**. **Vključujoča udeležba** zagotavlja, da se odločitve sprejemajo kolektivno, s prispevki vseh zainteresiranih strani, **vodi do inovativnih rešitev, ki koristijo družbi kot celoti**.

Predložene smernice služijo kot načrt za preoblikovanje zaščiteneh delavnic poklicnega izobraževanja in usposabljanja v vključujoče in dostopne prostore, ki slavijo sposobnosti in težnje posameznikov z motnjami v duševnem razvoju. Z izboljšanjem programov poklicnega usposabljanja, spodbujanjem opolnomočenja in sodelovanja ter krepitevijo svetovalnih storitev lahko odločevalci ustvarijo okolje, kjer ima vsak posameznik enak dostop do priložnosti, praktičnih delovnih izkušenj in celovitega usmerjanja.

To je naša **deljena odgovornost za sprejemanje inkluzivnosti in opolnomočenje posameznikov s posebnimi potrebami, da premagajo ovire in dosežejo svoj polni potencial**. Z izvajanjem teh smernic imajo odločevalci moč oblikovati svetlejšo prihodnost – takšno, v kateri posamezniki z motnjami v duševnem razvoju uspevajo, pomembno prispevajo k delovni sili ter izkusijo dostojanstvo in izpolnjenost, ki jo prinašata neodvisno življenje in vključujoča udeležba.